

renuntiationem; rerumque terrenarum contemptum, quæ inimicorum amorem; bonorum pro offensis receptis retributionem; quæ poenitentiam, carnis afflictionem, patientiam, aduersitatum tolerantiam præcipiunt, silentio prætereunt. Harum quippe virtutum exercitia cor inflammant, fidemque ipsam splendidiorem, fortioresque constituunt. Doceant Pastores gregem sibi commissum, ideo frontem sine crucis muniri, & sacro chrismate ungi, ut coram uniuerso mundo, etiam cum vitæ dispensio, si opus fuerit, Christi fidem, & legem sincere, candidè, atque invicta fronte constiteatur.

VII. Non sint faciles animarum Pastores in admittenda ignorantia invincibilis siue mysteriorum, siue mandatorum divinæ legis. Nam ignorantia isthæc quæ in rudibus Catholicis obtrahitur, aut ex ipsius Parochi culpabili negligentia in docendo, aut ex ipsius subditi malitia, siue incuria in addiscendo, ortum ducit. Quare raro accidit ut inter Catholicos detur ignorantia Decalogi, articulorumque fidei præcipuorum, quæ culpæ expers omnino sit. Obiurgatio quippe sunt addiscendi ea quæ ad salutem sunt necessaria, occasiones.

VIII. Postremum, ut animarum moderatores vacillantes in fide confirmare valeant;

atque succumbendi fraudibus, & illusionibus inimici periculo Christianos sibi creditos subducere queant, non rationum momentis, non eloquentiæ apparatus illorum mentes aggrandiantur; sed illis humilitatem fudeant, insinuanteque ut ad sinum se se recipiant divinæ misericordiæ: ibi preces fundant, propriam superbiam comprimant, atque sublimem mysteriorum maiestatem adorent. Si tentatio aliquod fidei arcanum valde obscurum in discrimen adducit, animumque de loco movere laboret, mentem alio dirigant, & capto faciliore articulo sibi proponant. Dei omnipotentiam, sapientiam, ac veracitatem intellectus contempletur, Deumque precetur ut adiuver incredulitatem suam: & cum Apostolo ad Ephes. 11. dicat: *Gratia estis servati per fidem, & non ex vobis; Dei enim donum est.* Tandem *fides a te exigitur, & sincera vita; non altitudo intellectus, & profunditas mysteriorum:* de Imit. Christ. Lib. IV. cap. 1v. Richardus a S. Victore sent. 1. de Trinitate cap. 11. *Domine, si error est quod credimus, a te decepti sumus. Non ista in nobis tantis signis, & prodigiis confirmata sunt, & talibus, quæ non nisi per te fieri possunt.*

DISSERTATIO III.

DE SPEI VIRTUTE THEOLOGICA.

PRÆLOQUIUM.

HÆC secunda theologica virtus, de qua breviter disputaturi sumus, in istius mortientis in singula momenta humanæ vitæ fluctibus anchora firmissima est, cui, ne mergamur, inhaerere debemus. Fides lumine suo menti nostræ bona insinuat, mysteria altissima credenda repræsentat; spes animum erigit ut bona quæ fides credenda proposuit, recipere consequatur. Porro si fallaces, vanæque, & plane illudentes mundi spes tantum fortitudinis, totque ausus excitant in hominibus qui terrena appetunt bona, ut non maritum tempestates, non hiemis frigora, non æstatis calorem, non latronum insidias, non denique obvia mortis pericula vereantur, quoties comparandum fugacium mercium occasio offertur; quam ingentes nobis adicere animos non debet spes illa divina quæ immensis, æternisque thesauris possidendos admittit? Hæc sane sola corda nostra tot præsentis vitæ molestiis, adversitatibus, angustis, morbis, innumerisque incommodis pressa solari, & recreare valet. Ad hanc spem viri sancti quasi a fluctibus humanarum vicissitudinum delati confugiunt, ut præsentem egestatem, famem, nuditatem, persecutiones, omniaque mundi pericula libenter invicta, hilarique animo perferre queant. Regius Propheta non modo exercitium cælestis fiducie nobis commendavit, sed vitam nostram in spe divina sitam asseruit Plal. iv. *Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constitisti me.* Quare non modo sperare, sed & super sperare nos vult in Dei promissis: 10

verbis tuis *super speravi.* Plal. cxviii. Non modo spero, Domine, sed supra spero. Quid, quælo, prodit emphasis isthæc *super speravi*? Exprimat nobis quamdam divinæ fiducie ideam: urget nos ad dilatanda theologice spei confinia: admonet nos ut non modo speremus, sed *super speremus*; scilicet ut speremus præter id quod lingua loquimur, quod mens concipere, quod Doctores explicare valent. *Quia* (inquit Augustinus) *Deus potens esse facere super id quod petimus, parum est sperare, sed debemus super sperare.* Hanc vero *super spem* facile concipiunt in cordibus nostris, simul ac mens nostra recogitaverit cum *super sperare*. Deum ipsum esse spem nostram. *Quoniam tu es, Domine, spes mea:* Regio Propheta, Deum ipsum esse spem nostram. *Deus ergo sit spes nostra, quæ Plalm. xc. Quid quod Deus noster Deus spei vocatur?* Deus ergo sit spes nostra, quæ ipsæ est nostra hereditas, salus, & vita nostra. Exulset a nobis mundana fiducia, ut sola impleat cor nostrum spes theologica. Sit spes nostra vera, & germana fidei nostre tota, ut sicut hæc mentem tanto perfundit lumine, ut arcaea videat altissima: ita illa tantor, ut sicut hæc mentem tanto perfundit lumine, ut arcaea videat altissima: ita illa tantor, ut devictis hostibus, æternam coronam assequamur. *Ditanti animi fortitudinem excitet, ut devictis hostibus, æternam coronam assequamur. Dicitur: Nihil illa servatur.* D. Bernardus *serm. x. in Plal. xc. Quantumcumque ergo & gravia, & multa sint flagitia nostra, animum deponere minime debemus.* Neque enim iniquitatem nostram Dei clementia metienda est; neque meritis nostris spes nostra nititur; nec bonus desinit esse Deus noster, quia nos mali sumus. Regula ergo spei nostre sit immensitas divinæ bonitatis, firmitas divinæ omnipotentie, & cælestium auxiliorum abundantia. Illud tamen recogitandum, neque misericordiam, neque omnipotentiam in nobis fide nobis operari. Divinæ bonitatis consideratio viribus nos instruit, ne delictorum nostrorum recordatione in dissidentia, ac desperationis abyssum prolabamur; sed infirmitatis nostræ, ac criminum cogitatio timorem divinæ severitatis foveat, nutritaque in nobis oportet. Quippe ut scopulos presumptionis, & desperationis declinet spes nostra, duabus veluti anchoris firmetur necesse est: illic nempe fortitudine, & quadam christiana audacia, qua hosti desperationem inicienti resistit; isthinc timore, animumque demissione, qua fraudem presumptionis repellat. De hac itaque theologica spe dissertationem brevem instituo. Ea tantum sub examinem inducam quæ istius theologice virtutis naturam, effectusque manifestant: scholasticas, nimirum quæ a moribus imbuendis remotas quæstiones, quas maxima animi contentione agitare solent, præmittam.

CAPUT I.

Recensentur propositiones ab Ecclesia proscriptæ, quæ spem theologicam impetebant.

IUVAT de more præmittere errores ab Ecclesia in spei materia proscriptos. Quietillarum secta inter multa impia, ac turpissima theoremata quæ adversus castitatem, puritatemque excogitavit, spem theologicam ceu mercenariam, quod retributionem æternam expectat, reiecit. Istius sectæ princeps fuit Michael de Molinos, natione Hispanus, celeberrimus hypocrita, qui incestu, statu, habitu primorum sæculorum christiane professionis sanctitatem probebat. Splendebat in istius hilaritate ingenuus animi candor, in inflexa cervice humilitas, in promissa barba gravitas, in vultu pallore poenitentiae severitas, in totius corporis moderatione consummata prudentia, veræque sanctitatis imago. Verum sub tot fucis, ac lenociniis latebat salacissimus Epicurus, qui sanctitatis comediam præferabat, ut effreni, ac impotenti libidini habenas impune, ac liberè laxare, atque tele-

lectoria virginitatis illi violare impurissimus Sileus valeret. Primum lux doctrinæ cardinalis posuit propriam amihilationem, qua media in Deo anima veluti in suo centro quiescat, nihil sollicita de his quæ corpori obveniunt. Hinc inferbat, nullum anime actum præstito, vel poena dignum esse, quod, annihilatis anime potentibus, nulla esse cooperatio. Hoc principio posito, veluti referato lulentissimo fonte, fractisque aggeribus omnibus, lasciviarum, libidinumque pudicissimi fluctus quaquaverum erumpébant. Caput fuit impius heresiarcha anno 1687, in Templo S. Marie super Minervam, ac de penitate erecto palinodium suorum errorum canere coactus, ad perpetuos carceres damnatus obiit Romæ anno 1692. Fertur, illum poenitentiam ferre esse annu sexagesimum ætatis agens. Illius opera flammis addita fuerè iustum Innocentii XI. qui sexaginta & octo propositiones ex libris eiusdem Molinos deceptis. Missis iis quæ præter institutum nostrum sunt, eas isthuc transcribemus quæ communi de spe theologica doctrinæ adversantur.

II. In Bulla itaque *Celestis Pastor* sequentes propositiones anathemate conficit Pontifex summus.

12. „ Qui suum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de inferno, nec de paradiso, nec desiderium debet habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ sanctitatis, nec propriæ salutis, cuius spem purgare debet.

13. „ Resignato Deo libero arbitrio, eident Deo relinquenda est cognitatio, & cura de omni re nostra, & relinquere ut faciat in nobis sine nobis suam divinam voluntatem.

14. „ Qui divinæ voluntati resignatus est, non convenit ut a Deo rem aliquam petat, quia petere est imperfectio cum sit actus propriæ voluntatis, & electionis, & est velle quod divina voluntas nostræ contemneret, & non quod nostra divinæ. Et illud Evangelii, *Petite, & accipietis*. Non est dictum pro animabus internis, quæ nolumus habere voluntatem. Immo huiusmodi animæ eo perveniunt ut non possint a Deo rem aliquam petere.

15. „ Sicut non debent a Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent: quia utrumque est actus propriæ voluntatis.

16. „ Non convenit indulgentias querere pro peccatis propriis peccatis debitis: quia melius est divinæ iustitiæ satisfacere, quam divinam misericordiam querere: quoniam illud ex puro Dei amore procedit, & illud ab amore nostræ interestatis; nec est res Deo grata, nec meritoria, quia est velle crucem figere. „ Plures alias hinc procedentes propositiones eiusdem Molinos misissimas facio.

III. Innocentius Papa XII. anno 1699. viginti tres propositiones decrepit ex libro cui titulus: *Explicatio des maximas des Saints sur la que interviene par Monsieur Francois de Saligean Fencelon Archeveque Duc de Cambray* &c. proscriptis. Ex pluribus paucis illius transcribo.

I. „ Dator status habitualis amoris Dei, qui est caritas pura, & sine ulla admixtione motivi proprii interesse. Neque timor penarum, neque desiderium remunerationis habent amplius in eo partem. Non amat amplius Deus propter meritum, neque perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inventendam.

2. „ In statu viræ contemplativæ, seu unitivæ amittitur omne motivum interrelatum timoris, & spei.

4. „ In statu sanctæ indifferentiæ animæ non habet amplius desideria voluntaria, & deliberata propter suum interesse, exceptis occasionalibus in quibus toti suæ gratiæ fideliter non cooperatur.

6. „ In hoc sanctæ indifferentiæ statu nolumus amplius salutem ut salutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem nostrorum meritorum, ut nostrum interesse omnium maximum: sed eam volumus voluntate plena ut gloriam, & beneplacitum Dei, ut rem quam ipse vult, & quam nos vult velle propter ipsum.

7. „ Derelictio non est nisi abnegatio, seu ipsi ipsius renuntiatio, quam IESUS CHRISTUS a nobis in Evangelio requirit, postquam omnia externe reliquerimus. Ista nostri ipsorum abnegatio non est, nisi quoad interesse proprium extrema probationes, in quibus hæc abnegatio, seu sui ipsius derelictio exerceri debet, sunt tentationes quibus Deus æmulator vult purgare amorem, nullam ei ostendendo periculum, neque ullam spem quoad suum interesse proprium, etiam æternum.

11. „ In hoc statu anima amittit omnem spem sui proprii interesse, sed nunquam amittit in parte superiori, idest in suis actibus directis, & intimis, spem perfectionis, quæ est desiderium disinterrelatum promissionum.

12. „ Director tunc potest huic animæ permittit ut simpliciter acquiescat iustitiæ suæ proprii interesse, & iuste condemnationis quam a Deo sibi iudicandam credit.

17. „ Potest dici in hoc sensu, quod anima passiva, & disinteressata nec ipsam amorem vult amplius, quatenus est in perfectione, & sua felicitas, sed solum quatenus est id quod Deus a nobis vult.

20. „ In confitendo debent animæ transformatæ sua peccata detestari, & condemnare se, & desiderare remissionem peccatorum suorum, non ut propriam purificationem, & liberationem, sed ut rem quam Deus vult, & vult nos velle propter suam gloriam.

IV. Duo sunt propositionum quas recensimus, erronea principia, ita coniuncta, ut unum alterum consequatur. Primum est,

cui

cui falsa, & commentitia divini amoris idea substituitur. Contendebant siquidem damnatarum propositionum Auctores, desiderium felicitatis nostræ, ac æternæ mercedis expositionem puritati, & perfectioni amoris divini officere. Eam puritatem huic amori assererent, ut quæmque respectum ad nostram felicitatem excluderent, tanquam labem præfatum amorem inquinantem. Hinc inferebant (quod est alterum principium) statum illum animæ indifferentis tum ad æternam supplicia, tum ad felicitatem beatam. Quæ duo fundamenta ordinem pervertunt divinæ providentiæ, animam truncum efficiunt, ac insensibilem statum: de medio industriam, vigilantiam, bona opera, merita hominis, denique naturam tollunt.

V. Porro quam universæ Scripturarum doctrinæ, Patrum, & Theologorum omnium sensui contraria sint erronea, quæ descriptimus, principia, cuique facile consistere potest. Nam Deus ipse Matth. vi. iubet: *Quærite primum regnum Dei*. Regnum istud amore queritur, amore invenitur, amore possidetur. Si amor ille imperfectionis cuiusdam labe foederetur, numquid primum nos illud querere Servator nollet præcipere? Quid quod vix unquam Deus sui amorem nobis præcipit quin nostram felicitatem simul non recorderet? Animum intende in illud primum, maximumque mandatum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*: Matth. xxii. Non Deum absolute alligere iuberis, sed Deum tuum. Si tuus est, ergo spem quod illum possidendi te habere oportet. Si Deus ipse nostrum te habere oportet. Si regnum nostrum, corona nostra, merces nostra, felicitas, gaudium, & lætitia nostra; imperfectus ne erit amor noster, si Deum possidere desideret, si hoc regnum, si hæc coronam, & mercedem anhelat? Quod quod Christus Dominus orationem nobis composuit, qua nos doceat petere quotidie regnum Dei: *Adveniat Regnum tuum*? Numquid magne, sanctæque animæ hanc precem, tanquam propriæ perfectioni minus congruam, negligere debent? Quid denique quod sanctæ sublimesque animæ quas in celo regnare scimus, hoc æternæ felicitatis desiderio, hoc obtinendæ beatitudinis amore summo ardere? Sanctus Propheta David Psalm. lxxxi. *Quid enim mihi est in celo, & a te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum*. Item Psalm. xxvi. *Uam petii a Domino, hæc requiram, ut inhabitem in domo Domini*

omnibus diebus vite mee. Psalm. xli. *Quæm abundantiam desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus*. Psalm. cxviii. *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem*. D. Paulus Apostolus continenter anhelabat iustitiæ coronam, brevium tenebre, atque æternam civitatem assequi: *Non habemus hanc civitatem permanentem, sed futuram inquirimus*. Hebræor. xiii.

VI. Pauca ex S. Augustino proferamus, qui perfectam amoris divini imaginem præ ceteris vividioribus depingit coloribus. Porro tract. ix. in epist. lxxv. ad illa verba, *In hoc perfecta est dilectio in nobis, ut fiduciam habeamus in die iudicii*, plura habet hoc de argumento. Nescio utrum magnificenter nobis caritas commendari possit, quam ut diceretur, *Deus caritas est*. . . . Nam si Deus caritas est, nec proficit, nec deficit Deus. Sic dicitur proficere in te caritas, quia tu in ea proficis. . . . In hoc perfecta est in nobis dilectio. Quære in quo? Ut fiduciam habeamus in die iudicii. Quisquis fiduciam habet in die iudicii, proficit est in illo caritas. Quid est habere fiduciam in die iudicii? Non timere ne veniat dies iudicii. Sunt homines qui non credunt diem iudicii. Isti fiduciam non possunt habere in die quæ venturum esse non credunt. Prætermittamus istos: exciret illos Deus, ut videntur. . . . Capit quis credere diem iudicii: si capit credere, capit & timere; sed quia timet, adhuc nondum habet fiduciam in die iudicii, nondum est in illo perfecta caritas. Tandem post medium commentarium istius tractatus declarati S. Doctor, se desiderio flagrare aloquenti animam perfectæ caritatis igne autentem. Eam vero hac ardere caritate scribit quæ regnum æternum anhelat, & suspirat. *Alloquimur & illam quæ habet tantum timorem castum permanentem in sæculo sæculi*. Putamus invenimus illam, ut alloquamur illam? Putas est in hoc populo? Putas est ex hac ecclesia? . . . Sed ubi quæ est illa anima, utinam illam invenirem, & non aures suas præberet mihi, sed ego meas aures illi. Illa me doceret aliquid potius quam a me disceret. Anima quadam sancta, ignea, & desiderans regnum Dei, hæc non ego alloquor, sed Deus ipse, & patienter viventes in hac terra ita consolatur. *Iam vis veniam, & ego novi quoniam vis ut veniam: novi qualis es, ut secuta expectes adventum meum. Novi quia molestia est tibi; sed magis expecta, tolera: venio, &*

&c.

cito venio. Sed amanti tardum est: Audi eam cantantem tanquam lilium de medio spinum: audi suspirantem, & dicentem: Psalmam, & intelligam, in via immaculata, quando venies ad me?

VII. Hinc perspicue patet caritatis divinae perfectioni haudquaquam obesse casum, ac servens desiderium aeternae beatitudinis. Quare caute legendi sunt non pauci Scholastici, qui praeposteram divini amoris notionem formantes exiliterant, tunc perfectam duntaxat esse caritatem quando expectanda mercede spem excluderet. His Scholasticorum quorundam principis occupatus S. Franciscus Salesius Lib. II. de amor. Dei cap. XVII. tametsi fatetur, Deum esse summum bonum nostrum, nostramque felicitatem, quiescentem esse, atque in eisdem possessione sitam nostram beatitatem; subdit tamen, quod amor quod Deum sub hac consideratione diligimus, non sit superius, & perfectus. Omnia nostra, & nos ipsos in Deum tanquam in ultimum finem nostrum dirigere debemus: illum propter suam infinitam bonitatem, & immensa attributa diligere debemus; sed respectum Dei ad nos ab eodem perficiendis, & beandis, atque castissimum desiderium quo anhelamus illius amplexus, & intimam perpetuam conjunctionem, excludere minime valemus. Quin ipsa Dei natura insitam sibi habet hanc sui communicationem; sicut ipsius animae rationalis ea natura est ut appetat gratia caelesti adiuta Deo coniungi, & ab eodem perfici. Verum de hoc infra.

CAPUT II.

Spei notio, obiectum, subiectum, praecipuum, & tempus quo arguit obligatio.

I. Primumque spei theologiae ideam expono, lubet quadam de ipse generatim accepta praefari. In hac autem ampla consideratione spes est motus efficax appetitus boni absentis, arduus, possibilis. Motus hic, seu affectio, si appetitus sensitivi partus sit, passio nuncupatur, eo quod non habetur sine corporis mutatione, seu impressione aliqua; si appetitus rationalem consequitur, induit virtutis formam. Spes utroque modo accepta in appetitu irascibili residet; eam tamen praecedunt affectiones appetitus concupiscibilis. Spei passione etiam bruta arguitur. Imaginativa illis bonum representat, puta talem cibum ut lapidum, illique convenientem. Hinc quadam asser-

git complacentia quae desiderium excitat. Eiusmodi affectiones ferus sunt appetitus concupiscibilis, qui ut bona sibi convenientia asequatur, irascibilem movet, spemque excitat, quae desiderium firmat, & obstacula agreditor quae boni concupiti ascensionem remoratur. Haec omnia brutis, & hominibus communia sunt.

II. Porro spes motus efficax dicitur, ut a simplici, languidaque volitione distinguitur. Additur boni, quia obiectum spei bonum est. Hoc autem abiens sit oportet: nec enim spes est boni praesentis, & possessi: idcirco ponitur absentis. Requiritur quod bonum hoc arduum sit, ut spes distinguatur a desiderio, cuius non est vincere difficultates quae bonum impediunt: officium illud spei est. Iure ergo adiecitur particula ardui. Tandem additur possibilis: quia, ut quis concupiscere valeat, necesse est ut bonum quod sperat, apprehendat ut sibi possibile, seu, ut verius loquar, ut futurum. Nec enim satis est ad spem veram mera possibilitas absoluta, quae in quadam non repugnantia rei speranda sita sit; sed qui sperat, apprehendere debet bonum ut sibi possibile, seu quod consequi se ipsa valeat. Bonum autem consequendum futurum, nedum possibile, est. Haec conditio adeo necessaria est, ut nemo sperare valeat, quin nec amare amore efficaci bonum, quantumvis absolute possibile; nisi ab illo qui sperare debet, percipiatur bonum illud & ut sibi congruum, convenientique, & ut consequendum, possidendumque. Quae sola conditio offendit, quam vana sit illa opinio quae contendit, spem actualem habere posse illum cui a Deo revelata esset eiusdem aeternae damnatio, quae possibilitatem absolutam salutis, quae in data hypothese esset possibilitas, rei futuritatem excludens; quin respectu talis, reduplicata hypothese, non esset vera possibilitas. Quare opinio praefata vocum significatione abducitur. Sed hac nihil ad nos. Explicata spei doctrina tota est S. Thomae 1.2. quae. xl. art. 1. *Spei quatuor condiciones attenduntur. Primo quidem quod sit bonum. . . . Secundo ut sit futurum: non enim spes est de praesenti iam habito. . . . Tertio requiritur quod sit aliquid arduum cum difficultate adipiscibile. . . . Quarto quod illud arduum sit possibile adipisci.*

III. Praemissa quadam idea universali ipsius spei, eiusdem nunc, quatenus virtus theologiae est, actionem exhibeamus oportet. Definitur autem hoc modo: *Spes virtus*

ius supernaturalis est, quae voluntas humana sperat aeternam beatitudinem Dei auxilio obtinendam. Appellatur virtus, sive sit in peccatoribus delictiva caritate, & idcirco infirma; sive in iustis caritate formata: quia veris fulget virtutis characteribus, quorum praecipuum est ratio actus boni: quae de causula dici solet, quod virtus bonum facit actus bonem illum. Quam porro bonus sit actus spei, ex se patet, cum ad confessionem beatitudinis aeternae inclinet, & inducat, illamque firmiter expectet. Actus autem iste bonus est. Inclinarum (inquit David Psalm. cxviii.) cor meum ad faciendas iustificationes tuas in aeternum propter retributionem, nempe beatitudinem aeternam. At ludere-mus operam, si in hoc diutius immoraremur. Consulte S. Thomae 2. 2. quae. xvii. art. 1. & 5. ubi evincit, spem virtutem esse theologiam. Virtus est supernaturalis, quia vel accipitur spes iustae pro habitu, & sic Deo infunditur, vel pro actu, & hic virtute gratiae divinae elicitur. Sequentes particulae quae voluntas humana sperat aeternam beatitudinem, spem ab aliis theologicis virtutibus distinguunt. Proprium siquidem spei est Deum attingere, prout est beatitudo nostra aeterna. Deum quippe spectat immediate, quia virtus theologica est; sub ratione vero felicitatis aeternae Deum respicit, prout est peculiaris virtus. Dei auxilio obtinendam. Haec ultima particulae declarant, nos virtutibus nostris haud posse aeternam asequi beatitudinem. Sicut enim habitus spei donum est supernaturalia Deo in baptisate infusum; sic exercitium talis habitus supernaturalis est: ideo actus quibus expectatur, & speratur beatitudinis consecutio, vi auxiliorum Dei elici debent, ut hac via praerium aeternum nec solis nostris virtutibus, nec solis divinae gratiae, sed humanae voluntati gratia divina elevata, & adiuta, tamquam corona & merces respondeat.

IV. Quae. I. Quodnam sit obiectum spei? Resp. Spei, sicut cuiusque virtutis, duplex est obiectum. Materiale unum, formale alterum. Obiectum materiale primumque spei est Deus possidendus; seu, ut inquit Angelicus 2. 2. quae. xvii. art. 11. est vita aeterna, quae in fruitione ipsius Dei consistit. Obiectum formale est iidem Deus ipse ut omnipotens, seu omnipotentia auxiliatrix. Obiectum secundarium sunt auxilia divina, bona opera gratiarum vi parata: item bona temporalia, secundum quod illorum bonus per gratiam fundat ad salutem aeternam viam aeternam. Fundamenta itaque potissima spei

nostrae sunt Dei omnipotentia, ipsius misericordia infinita, & merita immensa Christi Domini, quorum virtute omnia a Deo assequi confidimus. Frequenter ergo repetendum est imo cordis nostri. Ergo autem in misericordia tua speravi: Psalm. xli. Deus meus adiutor meus, & sperabo in eum: Psalm. xvii. Illudque ob oculos habendum: Ergo protector tuus sum, & merces tua magna nimis: Genes. xv. Macte igitur animo in spem vitae aeternae, quam promissit qui non mentitur Deus: ad Tit. 1.

V. Quae. II. Est ne spes virtus a caritate distincta? Resp. Spem esse a caritate distinctam, docet Apostolus Paulus I. ad Corinth. xiii. Nunc autem manent fides, spes, caritas, tria haec; maior autem horum est caritas. Idque patet ex definitionibus variis utrumque virtutum. Nam fides Deum sub ratione veri revelat; spes sub ratione boni ardui futuri, & a nobis virtute auxiliantis omnipotentiae obtinendi, & caritas sub ratione boni absolute dilecti prolequitur. Sed D. Thomam audiamus, qui perspicue more suo harum virtutum distinctionem explicat 2. 2. quae. xvii. art. 6. Caritas ergo facit hominem Deo inherere propter seipsum, mentem hominis unius Deo per affectionem amoris. Spes autem, & fides faciunt hominem Deo inherere Deo, sicut eundem principium ex quo aliena nobis proveniunt. De Deo autem provenit nobis & cognitio veritatis, & adeptio perfecta bonitatis. Fides ergo facit hominem Deo adherere, in quantum est nobis principium cognoscendi veritatem: credimus enim vere esse quae nobis a Deo dicuntur. Spes autem facit Deo adherere, prout est in nobis principium bonitatis, in quantum scilicet per spem divino auxilio immittitur ad beatitudinem obtinendam.

VI. Quae. III. Est ne in beatis, damnatis, & hereticis spes christiana? Resp. Communis, & vera sententia est negativa. Et primo quod in beatis spes theologica non reperitur, res clara est; quamvis Suarez obiectum spei, quod est bonum arduum, futurumque. Quoniam licet futurum non sit ratio formalis obiectiva spei, est tamen conditio ita necessaria, ut sine ipsa spes non consistat, sicut sine obscuritate fides non reperitur. Porro felicitas, seu beatitudo non modo futura non est beatis, & abiens, sed est ab illis possessa, atque adeo intime eidem praesens. Hinc est quod Apostolus Rom. viii. scribit: Quod videt quis, quid spe-

spere? & I. Corinth. xii. solam caritatem in patria perseverare docet. Actus quibus beati proprii corporis gloriam expectant, non sunt actus spei, ut docet Angelicus 2. 2. quest. xvii. art. 2. ad 4. *Com spes sui virtus theologica habens Deum pro obiecto, principale obiectum spei est gloria anime, que in fruitione divina consistit, non autem gloria corporis.* Actus quoque quibus aliis sperant beatitudinem, non sunt habitus spei, sed caritatis, inquit ibidem Angelicus ad 3. *Sed evocata spe in beatis, secundum quod sperabant sibi beatitudinem, sperant quidem alius beatitudinem, sed non virtute spei, sed magis ex amore caritatis.*

VII. Quod in damnatis non sit spes, veritas est certa apud omnes Catholicos. Certi quippe damnati sunt de sua aeterna pena, atque adeo beatitudinem neque ut possibilem, neque ut futuram concipere valent. In hereticis non reperiri fidem divinam, & theologiam, supra ostensum est: ergo nulla reperitur in eisdem spes. Fides quippe fundamentum spei est, quo submoto corrumpit spes, cui superfluitur, oportet.

VIII. Quest. IV. *Est ne in solis Catholicis, & animabus purgatorii spes theologica?* Resp. affirmant omnes Theologi. Quippe soli Catholici habent veram fidem, que substantia sperandarum rerum est. Nec obest quod Catholici peccatores sint: quia peccatum non impedit quominus Catholicus peccator valeat concipere aeternam salutem vi auxilii divini possibilem, & futuram. Verum quidem est peccatorum sordes non secus spem ac fidem magis extenuare, viamque sternere ad earundem iacturam. Diabolus enim primum, ut homines ad peccandum alliciat, peccatorum servos detineat, sub illuditione spei larva presumptionem fovet, & nutrit; ad prevalente iniquitate, lassos in scelorum via ad desperandum illos inducit. Eo ergo firmiter erit spes, quo erit animus a peccatis immunior. Tandem in animabus purgatorum spes reperiri certum est. Securitas experire obtinenda beatitudinis non impedit exhibitionem spei: eo quod ad hoc beatitudo illa abiens est, & futura, & ardua est; cum solum post severam, atrocemque expiationem, ac solutionem poenarum obtineri debeat.

IX. Quest. V. *In qua hominis facultate habitus spei residet?* Resp. In voluntate, cuius est bona futura cupere, & exspectare: & quia bonum quod spes exspectat, arduum est, deo voluntas hanc est, ut aiunt, & quivalen-

ter irascibilis, cuius est ardua aggredi. Quare subiectum proprium spei est voluntas, prout irascibilis, ut obstacula, & impedimenta forti auti devincat.

X. Quest. VI. *Datur ne spei preceptum?* Resp. In primis certum est. Ipsi theologice actum, sicut & fidei, necessarium esse necessitate mediis ad iustificacionem: ut Tridentina Synodus declarat less. vi. cap. vi. *Disponuntur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati divina gratia, & adiuvi, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum...* Et dum peccatores se esse intelligunt, a divina iustitie timore, quo nihil concentrantur, ad consideranda Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fideantes Deum sibi propter Christum propitium fore.

XI. Non modo elicendi sunt spes actus ad donum iustificacionis virtute meritum Christi adsequendum; verum etiam urget preceptum divinum peculiare, quod spei actus absolute, dato tempore, iubet, imperatque. Opinio contraria proscripta est ab Alexandro VII. in hac propositione: *Homo nulli unquam vite sua tempore tenetur elicere actus fidei, spei, & caritatis ex vi preceptorum ad eas virtutes pervenientium.* Datur spiritus verum, & peculiare spei preceptum. Ergo quandoque ad id quod precipit, obstringit: aliqui non preceptum, sed consilium foret. Nullum siquidem reperire preceptum licet quod aliquando necessario non obliget.

XII. Quest. VII. *Quo tempore urget huius mandati observatio?* Resp. Precepta affirmantia licet semper, non tamen pro semper obligant, sed dato tempore. Itaque quantum Christiani fide divina que bona aeterna possidenda representat, illustrati continentur anhelare felicitatem, ac veluti peregrini, & exules a patria conatus, assidue suos in civitatem sanctam Ierusalem collineare, illic adipirare, illamque exspectare, & cupere sine intermissione debent, ut dicitur Osee xii. *Spera in Deo tuo semper: nihilo tamen secius hanc continentiam actuum spei repetitionem preceptum non iubet.* Committendum utique nobis est in Christo semper herere anima nostra, illum credat, speret, ametque. At quia iugum suave est, hi continui actus liberae sunt perfectionis, non legis devincientis.

XIII. Quoniam autem preciso tempore urget spei preceptum, non una est Theologorum sententia. Communis, & vera est que sub primo rationis splendentis divicuo preceptum spei per se omnes obligare docet. Hoc quippe tempore omnes Deum ut iupremum

Dominum recognoscere, illum amare, illi animorum hostias litare, illumque tamquam hereditatem possidendam cupere, & sperare debent. Nonne tunc Deus tamquam ultimus finis colendus est? Illic ergo desideria nostra, illic spes nostrae, que lineae ad centrum, acri animo tendant necesse est. Hac est communis sententia, quam cum D. Thoma 2. 2. quest. xxxi. art. 1. docent Theologi graviores. Sanchez Lib. II. in Decalog. cap. xxxiiii. num. 2. & 3. cum aliis contendit, preceptum istud tunc non obligare per se, se per accidens. Immo ex loco laudato colligitur iuxta hunc Auctorem, nullum esse tempus quo preceptum istud per se obliget. Quod quam distet a propositione proscripta, quisque perspicere valet. Clarissid docet Castropalaus tract. v. punct. 4. Tom. I. n. 4. his verbis. *Restat ergo ut dicamus, nullum esse tempus determinatum in quo huiusmodi preceptum obliget; sed prudenter arbitrio mensurandum esse, nec permitendum longo tempore differri.* Hac opinio adverteat, ut ego quidem arbitror, & communi Theologorum sensui, & veritati. Quoniam si preceptum divinum est, designatum tempus habet quo omnes observantia imponit. Commentitium preceptum foret illud quod nullo designato tempore obstringeret. Falsa ergo est opinio isthac, que ad divinum mandatum cuiusque prudentis arbitrio subicit. Farenur, & nos, tempus istud non designari aperte in Scripturis: ideoo dicimus communi inderendum sensui Theologorum, qui hoc preceptum urgere decernunt, dum primo assueti rationis lux: & postea frequenter repeti spei actus debent. Prudentia leges docent seniorum consilium auscultandum esse, antiquiorumque vias calcandas. Prudentes igitur omnes veterum Theologorum sententiam amplecti debent. In hoc laudandus P. Castropalaus, quod exercitium spei longo tempore differendum non esse doceat.

XIV. Quest. VIII. *Obligat ne hoc preceptum quoties tentatio animum pulsata contra spem?* Resp. Adfirmat communis sententia, cui subscribo. Gravis tentatio contra spem animum ad desperandum inducit. Remedium suapte natura efficac ad hoc evitandum malum est spes directe desperationi opposita. Ergo urgente desperationis gravi periculo, actus spei, quo periculum istud declinetur, necessarius est.

XV. Quomodum sub vite rationalis initium, sic instante eiusdem vite termino per se obligat mandatum hoc. Dum ergo infirmitas ingravescit, mortemque minatur, tunc

per se spei preceptum obligat. Communis quoque sententia docet, Christianos linguis annis ut minus felici teneri ad actum spei. Vide quo diximus Dissert. I. cap. x. de fide q. viii.

XVI. Per accidens obligat preceptum istud, primo cum poenitentia peragenda est, neque enim quis vere contenti de peccatis suis valet, nisi remittenda sibi a divina misericordia peccata sua confidat. Secundo cum actus spei opportunus, ac necessarius indicatur ad vincendas tentationes carnis, irae, cupiditatis, aliarumque rerum, tunc preceptum per accidens obligat. Tertio quando urget precepta dilectionis Dei, & orationis, que impleri nequeunt absque divinae glorie confidentia. Et ideo tanta est inter eiusmodi precepta coniunctio, ut cum unum impletur, alterum quoque observetur.

XVII. Quest. IX. *Quomodo discernen est inter obligationem per se, & per accidens?* Resp. Magnam discernen est. Nam quando preceptum obligat per se, illius omnino peccatum peculiare est: quod necessario manifestandum in confessione est. Quando autem preceptum obligat per accidens, omnissio illius non constituit peccatum distinctum ab eo ad quod requiritur. Quapropter qui poenitentiam mandatum violat, peccat contra virtutem poenitentiae; lecus contra virtutem spei. Hac omnia communia sunt penes Theologos.

XVIII. Quest. X. *Quam certitudinem seculum offeri spes theologica?* Resp. Si spes christiana consideretur, quatenus divina omnipotentia, que auxilia confert, innititur, firma, & certa est: quam propterea *anchoram animae tuam, & firmam* Hebr. vi. vocat Apostolus Paulus. Firma quoque est, & securab ob certitudinem, & immutabilitatem glorie que speratur. Verum propter humanam haeret volentiam, eam timor committat. Quapropter erigere animos, ut firmiter sperent, debemus, divinam spectantes misericordiam; qua non confundit sperantes in se; ac nos ob latentem aliquam in sinu cordis nostri maculam indigni misericordia firmus. Hinc est quod Scripturae sanctae clamant: *Qui stat, videat ne cadat*: atque cum timore & tremore salutem nostram peragere nos admonent: Optime Gregorius Magnus Lib. XXIX. Moral. cap. ix. scribit: *Debet profecto non solum in spe esse securus, sed etiam timor in conversatione: ut & illa certantes forecat, & iste torpentes pungat.*

CAPUT III.

De dono timoris.

I. Timor varie usurpatur. Primo pro affectione, seu passione appetitus accipitur. Hoc modo refugit ex instinctu naturæ malum, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst.* xlii. Secundo timor fumitur pro vitio fortitudinis opposito, vocaturque pavor seu vilis timiditas, quæ contra rectam rationem malum fugit. Postremo timor accipitur pro dono Spiritus sancti, quo animus cohibetur ne in vitium labatur presumptionis.

II. Antequam doni timoris notionem, & characteres profero, nonnulla præfari lubet de iplo timore latius considerato. Porro in amplo hoc significatu timor finiri hoc pacto solet: Timor est fuga mali ardui futuri, quod non potest facili vitari. D. Thomas 1. 2. *quæst.* xlii. art. 3. Dicitur fuga mali ardui, quod parva mala timorem non incutiunt; & additur futuri, nempe proxime imminentes. Quod non potest facile vitari. Nam si malum quod imminet, facile declinari possit, iniecere minime valet viro forti timorem. Ut finitionem clarius teneas, timor duplex spectat obiectum, nempe ipsum malum, quod refugit; & causam quæ malum minatur, etique insingere parata: quemadmodum spes duplex itidem respicit obiectum, videlicet bonum arduum quod assequi confidit, & auxilium, vi cuius illud re assequatur.

III. Hinc sequitur quod D. Thomas docet 2. *quæst.* xix. art. 1. videlicet Deum obiectum esse timoris, non quatenus bonus est, sed ut insingere malum potest. Quare non solum malum poenæ, sed etiam ipse Deus qui poenam imponere valet, a timore inspicitur. Quapropter timor a tristitia differt, quod hæc de malo presenti absolute inspecto dolet, ille vero inspicit malum futurum ut a causa superiori insingendum. Si enim causa inferior sit, malum inferre ut plurimum nequit. Hæc ratio peccatum non est timoris obiectum, quod facile vitari possit, utpote nostre subiectum voluntati. Accedit quod malum quod timor refugit, terribile est, ut ait Angelens 2. 2. *quæst.* cxlii. art. 2. Quod autem terribile est, a causa superiori proficitur. Causa autem peccati intra nos est, quam pro arbitrio impedire possumus.

IV. Celebris partitio est timoris in filialem, initialem, servilem, & mundanum. Divisionis hæc D. Thomas prodit rationem. Si homo a Deo propter malum quod timet, re-

cedit, mundanus timor appellatur: quippe tum magis mundus quam Deus diligitur. Ideo enim quis a Deo recedit, eiusque mandata infringit, ne malum, videlicet temporalium bonorum iacturam, subeat. Quis ergo inficias iverit, plus bona hæc terrenitate diligere quam divina? Si homo ad Deum convertitur formidine poenæ sibi insingende, servilis timor dicitur. Postremo si ad Deum accedimus culpæ horrore perciti, & divinæ maiestatis reverentia excitati, filialis timor nuncupatur. Filiorum siquidem est patris offensionem perhorrescere, eamque ob hæc rationem cavere. Mosaicæ lex timore, veluti primario cardine, vertebatur: lex quippe servilis erat. Contra lex evangelicæ amoris ad dilectionis fœdus est, ut scribit Apostolus Rom. viii. Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Denique si ob utrumque malum, culpæ scilicet, & poenæ, Deo iungitur, timor est initialis, qui medium locum servilium inter & filialem tenet. Incipientium enim, seu imperfectorum proprium est, viamque aperire, & parat ad filialem, qui perfectis in sanctitate animabus convenit.

V. Plura hic discutere Scholastici solent: sint ne timores isti specie diversi, & qua ratione timor initialis malum culpæ respiciat, si culpa, utpote a libero pendens arbitrio, non sit obiectum timoris filialis? Quæ omnia nos paucis verbis perstringimus, & explicamus. Timor initialis, & filialis specie non differunt, sed solum tamquam imperfectum, & perfectum distinguuntur. Timor filialis non timet culpam ut poenam, sicut timor servilis; sed eam timet proptud incit separationem a Deo amato. Neque hæc separationem ut poenam spectat; sed precise ut seungit ab amato amantem, inquit D. Thomas in III. dist. xxxiv. *quæst.* 11. art. 3. *quæst.* 1. ad 2. Timor castus non timet separationem, in quantum est poena, sed in quantum est elongatio ab amato. Clarius rem hæc explicat 2. 2. *quæst.* xix. art. 5. ad 2. ubi distinctionem servilis timoris a filiali specificam constituit ex diversâ habitudine ad Deum. De timore vero initiali, & filiali hæc scribit art. 9. Timor initialis hoc modo se habet ad filialem sicut caritas imperfecta ad perfectam.

VI. Quæst. I. Timor mundanus prædit ne honestatem quampiam? Resp. Timor iste turpis est. Arbor enim mala bonos edere fructus nequit. Radix timoris mundani amor mundi est,

est. Amor mundi mundo nititur ceu fini ultimo. Ergo malus est, sicut & timor ab eodem proficiens. Timor mundanus (inquit D. Thom. loc. cit. 3.) est qui procedit ab amore mundano, tanquam a mala radice, & propter hoc ipse timor mundanus semper est malus.

VII. Quæst. II. Honestus ne est timor servilis? Resp. Desinitur ab Ecclesia est, bonum, honestumque esse timorem servilem. Concilium Tridentinum *sess.* vi. *can.* viii. hæc decernit: Si quis dixerit, geheme metum, per quem ad Dei misericordiam de peccatis delendo confingimus, vel a peccato abstinemus, peccatum esse; anathema sit. Fulius rem hæc explicat *l. xiv. cap. iv.* Illam vero contritionem imperfectam quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpidinis peccati consideratione, vel ex geheme, & poenarum metu commoveri concipitur, & voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ; declarat non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsus, non adhibe quidem inhabitantis, sed tantum morientis, quo penitens aditus viam sibi ad iustitiam parat. Hanc doctrinam his ultimis temporibus labefactare ausi sunt nonnulli Transalpini, quorum unam supra tringita propositiones anathemate confixit Alexander VIII. quartum quartadecima hæc est: Timor gehennæ non est supernaturalis. Quintadecima vero hæc est: Attritio quæ geheme & poenarum metu concipitur sine dilectione benevolentis Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

VIII. Innumeras movere difficultates Theologi solent contra hunc timorem servilem, quas nos alibi discutimus, iis tamen neglectis que nullius sunt momenti. In præsens notionem claræ, quoad fieri potest, servilis timoris exhibeo. Timor ergo servilis horret culpam formidine poenæ. Id duobus contingere modis valet. Si quis horret culpam, & ab eadem abstinet ob poenam tantum, ita ut affectum reipia conditionatum habeat perpetrandi culpam, poena sublata; hic timor mundanus est, suo genere turpis, & malus, ut ostensum est. Qui culpam detestatur horrore poenæ absque ullo alio respectu; ita ut hanc poenam spectet ut finem proximum iustæ naturæ referibilem in finem ultimum; quem tamen finem ultimum homo timens nec positive includit in suo timoris actu, nec excludit, sed præcendit, & poenam respicit ut obiectum immediatum precise & absolute consideratum; qui, inquam, sic ti-

met, timorem habet servilem; & hic bonus est. Uterius duplicem distinguunt servilitatem: alteram subiectivam vocant, alteram obiectivam. Prima reperitur in eo qui peccati mortalis labe inquinatus est. Hæc vero non pertinet ad substantiam timoris servilis, neque eidem speciem dat. Altera vero specificat actum timoris, quia respicit malum poenæ ut obiectum. Servilitas tunc mala est quando culpam horret ob timorem poenæ quam respicit tanquam finem ultimum, nihilatenus in Deum referendum. Hæc autem servilitas, ut indicavimus, nullo modo ad substantiam timoris servilis pertinet; alioquin timor servilis malus esset, sicut servilitas ipsa. Tandem advertas velim, quod licet quis culpam vitet ob timorem poenæ, non ideo malum poenæ præfert malo culpæ: neque comparationem inter utrumque malum inlicitur; sed solum poenam considerat ut motivum disponens, & movens ad culpæ detestationem. Quibus positus evincitur, timorem servilem iucundum suam substantiam bonum esse.

IX. Timorem servilem ipse Dominus suadet Matth. xx. Time te eum qui potest corpus, & animam perdere in gehennam. Bonus ergo est. Plura ex Patribus proferre possem; sed satis sit textum Augustini in *Psal.* cxxvii. n. 8. adducere. Ille timor nondum castus præfatus Domini, & poenæ timet. Timore facit quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud; sed timore patiendi illud malum: non timet ne perdat amplexus illius pulcherrimi sponsi; sed timet ne mittatur in gehennam. Bonus est & iste timor, utilis est. Ratio quoque id suadet. Nam timor servilis refugit malum poenæ æternæ. Sed gehennam fugere bonum est; quemadmodum optimum est anhælere beatitudinem, que est summum bonum contrarium malo inferni. Ut claram ergo præfatione timoris servilis notitiam habeas, illud quod indicatum est, præ oculis advertetur, videlicet timorem servilem non ideo antefertur poenam inferni Dei offensæ, quia antefertur poenam inferni ad vitandum culpam; sed dumtaxat respicit poenam gehennæ ut motivum honestum, & rationabili fuga dignum. Tunc solum præferret poenam inferni offensæ Dei, quando occultam voluntatem conditionatam haberet perpetrandi culpam, si poena subeunda non foret; & tunc timor malus esset. Ceterum quod quis exitimere gehennæ exciteret ad detestationem peccati, nihil inhonesti includit. Nam timor iste, propt refugit gehennam, bonus est; quia poena gehennæ malum ingens est, quod

rationabiliter omnes vitare student. Neque timor ille malus est ex parte radicis, nempe amoris proprii commodi, unde profuit. Nam amor proprii commodi, seu propriae felicitatis, bonus est: quia in Deum refertur, vel referri potest. Quare eadem ratione qua quis cupit ibi aeternam beatitudinem, horret etiam aeternam miseriam. Timor ergo servilis malus evadere potest ex malitia, seu perverfo ordine illius qui timet; at suo genere bonus est. Cum regio ergo vate dicamus Plal. cxviii. *Confite timore tuo carnes meas: a iudicis enim tuis timui.*

X. Servilitas subiectiva quae est in peccatore, non inficit timorem servilem; dummodo peccator non agat ex motivo servilitatis, seu dummodo non praeferat poenam divinae offensa, quam, si poena non immineret, perperaret: tunc enim, ut ex dictis constat, timor malus est. Verum peccatores non semper hunc perverfum ordinem servant, sed contrarium ut plurimum: excitantur nempe poenarum metu ad detestandum peccatum, a quo se ipse respicit abstinere. Immo in peccatoris conversione haec est ordinaria methodus, ut primum ab imperfecto timore initium ducat, deinde altius assurgat, ut in quaque mutatione contingit. Quando Patres' quandoque dicunt, ut Augustinus ser. xv. de verb. Apost. *Qui timore non concupiscit, puto quia concupiscit*, loquuntur de timore servili qui sociam habet voluntatem peccandi.

XI. Ultimo loco animadvertit, quod quando quis ob metum poenae abstinere ab externo peccati opere, sed intus retinet voluntatem peccandi, si peccatum in pane committitur potest; timor ille potest esse sine peccato, quia effectum bonum parit, nempe abstinere a culpa exteriori. Qui tamen sic timoret, peccaret; atque adeo inficeretur voluntas timens, secus timor ipse, nisi expresse dirigeretur in malum poenae tanquam in finem ultimum.

XII. Obiicit. Timor poenae in eo qui est in peccato mortali, malus est, quia oritur ex amore boni proprii, quod peccator cum finem ultimum spectat. Bonum liquidum proprium est finis ultimus ipsius peccatoris, ad quem omnia ordinat. Haec quippe est finis ultimi prerogativa quod omnia in ipsum referantur.

XIII. Hoc argumentum evincit, omnia opera peccatoris peccata esse: quoniam peccator omnia ex amore sui operatur, cuiusque bonum est illi finis ultimus. Porro omnia peccatoris opera esse peccata, haereticus est da-

mnata & a Tridentino, & a pluribus Pontificibus, S. Pio V. Gregorio XIII. & Alexandro VII. Verum responso patet ex his qua dicta sunt. Spectat utique peccator habitualiter bonum proprium tanquam ultimum finem; sed non semper agit propter hunc ultimum finem actualiter, ut aiunt. Clarius rem explicat. Peccator agit ob bonum proprium, quod respicit habitualiter tanquam ultimum finem; sed hoc bonum proprium non exercet rationem ultimi finis actualis respectu cuiusque operis ipsius peccatoris; timore quoque finis ultimi, quandoque finis intermedii. Bonum proprium peccatoris ultimi finis actualis prerogativam prodit, cum privatione directionis in alium finem, respectu cuiusque operis vitiosi, seu peccati mortalis: quia opus ipsum culpabile secum desert privationem ordinationis in Deum; sicut quippe peccator in bono proprio privatur, excludendo scilicet quemcumque alium ultimum finem. Bonum vero proprium quod suscipit natura honestum est, nullamque militiam praefert respectu operis honesti, & suo genere boni, non fungitur officio ultimi finis, sed solum finis intermedii: quia opus morale honestum non attingit hunc bonum proprio aliquam privationem quae impedit ulteriorem ordinationem; sed contra illud respicit praecise, & absolute acceptum: & iuxta hanc considerationem in Deum referri potest. Neque hinc sequitur, peccatorem duos habere fines ultimos contrarios. Sed bonum proprium habitualiter respicit tanquam finem, in quem omnia opera mala acta dirigit private; opera vero honesta dirigit in eundem finem praecise, & absolute absque ulla privatione, sed ut referibilem, si ita loqui fas, in Deum.

XIV. Quaest. III. *Quoniam timor donum est Spiritus sancti?* Resp. Timor servilis prerogativam doni a Spiritu sancto insula non habet; quamquam perfectio sit a Spiritu sancto insula, ut inquit Angelicus 2. 2. q. xix. art. 9. *Timor servilis non est numerandus inter septem dona Spiritus sancti; licet sit a Spiritu sancto.* Rationem assignat, quod timor ille voluntatem peccandi annexam potest habere. Dona autem Spiritus sancti cum voluntate peccandi copulari nequeunt. Dum ergo Angelicus dicit art. 6. timorem servilem donum esse Spiritus sancti, intelligit, praefati timoris perfectionem esse insulam a Spiritu sancto.

XV. Timor ergo filialis, & castus proprie donum est Spiritus sancti, sicut & timor

mor initialis, qui non distinguitur, nisi tanquam imperfectum a perfecto, a timore filiali. Ita docet D. Thom. loc. cit. art. 9. *Unde valinquitur quod timor Dei qui numeratur inter septem dona Spiritus sancti, est timor filialis, sive castus.*

XVI. Quaest. IV. *Datur ne timoris preceptum?* Resp. Adfirmant communiter Theologi cum D. Thom. 2. 2. quaest. xxii. art. 2. ubi primum affert textum sacrae Scripturae preceptum illud ostendentem: nam dicitur Deur. x. *Et nunc, Israel, quid Dominus tuus petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum?* Et David in Plal. xxxiii. *Timeate Dominum omnes sancti Dei. Sed illud a nobis requirit (subdit Angelicus) quod praecipit observandum. Ergo sub precepto cadit quod aliquis timeat Deum.* Et quamquam expressum in lege non sit mandatum hoc (est enim quoddam veluti praambulandum ad legem), attamen, inquit Angelicus, Sapientes, & Prophetae intendentes homines in legis observantia stabilire, tum de spe, tum de timore praepcepta tradiderunt.

XVII. Quaest. V. *Preceptum istud est ne peculiare, & quo tempore obligat?* Resp. Dubio procul peculiare est, si sermo sit de timore generatim accepto. Verum si loquatur de timore servili, non levis occurrit difficultas. Salmanticenses tract. xxi. cap. v. punct. 2. num. 49. nulla facta distinctione asserunt, dari speciale preceptum de timore servili. Quod uno in sensu verum habet, secus in altero. Nam certum est hoc preceptum dari, & quidem speciale, nempe distinctum a praepceptis aliarum virtutum. Sed certum quoque est hoc preceptum non obligare absolute omnes homines. Nam possent, & utinam vellent homines, toto vitae cursu, ut adverterit perdoctus Contentonus Lib. VII. dissert. 111. cap. 2. *specul. 3.* amore caritatis legem implere, Deum diligere, illumque filiali timore revereri, & a culpa abstinere: & hi exacte implerent preceptum timoris filialis. Preceptum ergo timoris servilis obligat tantum ex suppositione quod peccator ob sui duritiam cordis egerat conceit, & emolliiri poenarum timore. Quare non videtur certum, saltem secundum fidem, quod preceptum timoris servilis sit distinctum absolute a praepceptis aliarum virtutum; in hypothese tamen facta, nempe peccatoris indigentis tali timore preceptum distinctum est: quippe tunc medium est necessarium ad evadendam culpam. Praepceptum vero timoris filialis peculiare, & distinctum

Conc. Theol. Tom. I.

est, sicut praepceptum dilectionis. Nec obstat quod timor filialis ex amore profiat: quia etiam aliae virtutes oriuntur ex caritate, & nihilominus & de hac, & de illis dantur specialia praepcepta: ergo & de timore. De obligatione istius praepcepti idem dicendum, proportionem servata, ac de praepcepto spei.

CAPUT IV.

De vitio spei oppositio, nempe desperatione, & presumptione.

I. DUO sunt virtutes spei contraria extrema, desperatio, & praesumptio. Haec frequentior illa. Desperatio finis hoc modo solet: *Est voluntas efficax abiciendi salutem aeternam ex divina misericordia consequendam.* Quae definitio constare potest ex contraria virtute spei, quae motus animi est in bonum arduum, seu beatitudinem vi divini auxilii obtinendam. In opposito ergo motu non assequendi hanc felicitatem sita desperatio est. Duplici autem ratione ad desperandum induci quis solet: aut quod Deum impotentem iudicat ad conferendam beatitudinem; aut quod iudicat fee capacem amplius non esse obtinendi aeternum praemium ob criminum multitudinem, cordisque darditatem.

II. Desperatio gravissimum peccatum est: male quippe sentit de divina misericordia, & omnipotentia: & licet infidelitas, ac odium Dei sint genere suo graviora delicta, periculosior tamen est desperatio, inquit D. Thomas 2. 2. quaest. xx. art. 3. *Si tamen comparatur desperatio ad ista alia duo peccata ex parte nostra, sic desperatio est periculosior. Quia per spem revocatur a malis, & inducitur ad bona perseguenda: & ideo sublata spe, irrefrenate homines labuntur in vitia, & a bonis operibus retrahuntur. Unde super illud Proverb. xxiv. Si desperaverit lapsus in die angustiae, minuetur secundum suam, dicit Glossa: *Nihil est execrabilius desperatione, quam qui habet, & in generalibus huius vitae laboribus, & quod peius est, in fidei certamine constantiam perdit.**

III. Quaest. I. *Est ne semper haereticis coniuncta desperatio?* Resp. Ut plurimum coniungitur, quod scilicet peccator ideo desperat, quod iudicium format, quod iudicat, eum non posse illam salvare, eidemque illius crimina condonare. Et tunc duplex committit flagitium; alterum haereticis, alterum desperatis. Seiuincta ab haereticis est

L 3 de

desperatio, quando peccator absque praefato iudicio desperat, non quia iudicet Deum ipsum salvare non posse; sed quia conveniens sibi existimat desperare, ut liberius, nulloque conscientiae mori intus pungente, vitis & voluptatibus indulgere, illi que se ingurgitare valeat. Tunc desperatio cuiusque haeresis expers est. Sic qui iudicet futurum licere, haereticus est; qui vero futurum, quia futurum sibi commodum, ac congruum iudicat, ut communitur evenit, peccat, sed ab haeresi immunis est.

IV. Quæst. II. *Licite ne desperaret ille cui facta de propria damnatione esset revelatio?*

Resp. Magna contentione versant Scholastici quæstionem hanc, possit ne scilicet sperare ille cui divina revelatio sua constaret damnatio. Inutilis sane, & vana investigatio. Perdoctus, eruditusque Contentionius omnes & eloquentia, & acuminis vires exercit, ut propugnet in hac positione hominem sperare posse, & debere. Negant alii communiter. Torum diffusum ex diverso quæstionis statu, & ex diversa spei notione oritur. Contentionius fatetur, hominem sperare non posse, si Deus eadem revelasset absolutam exclusionem a regno aeterno. Idcirco statum quæstionis in hoc collocat quod Deus revelat alicui propriam damnationem ob suam facilitatem prolabendi in peccata, ad quæ vitanda auxilia conferat sufficientia: qui quæstionis status chimericus omnino est. Revelat Deus Iudæ illius damnationem, & auxilia quibus illam vitet, impertitur. Diversam quoque constituunt spei notionem. Nam Contentionius videtur asserere, satis esse ad spei quod concipiat obiectum absolute possibile. Alii contendunt hoc ad spei minime sufficere; sed requiri docent, quod obiectum spei concipiendum sit non solum ut possibile absolute, sed ut futurum practico iudicio propositum; ita ut qui sperat, debeat apprehendere bonum quod sperat, ut sibi practice futurum. Et hæc est vera, & genuina spei notio. Et ex hac sola notione patet falsitas sententiam quam defendit Contentionius, prudens alioquin, & acutus in seligendis probabilioribus sententis. Sed suos quique manes habet. Itaque cum in hypothesei revelationis factæ nequiret homo proponere sibi practica, & sincera sententia beatitudinem æternam ut futuram, nullo modo sperare eam possit. Nichil quippe refert quod beatitudo hæc absolute possibilis sit, aut quod concipiatur auxilia sufficientia ad illam assequendam, si ha-

beatut dictatum practicum, & certum quod illa futura non sit.

V. Ad quæstionem ergo dicimus, hominem hunc, facta positione revelatæ damnationis, posse in uno, non posse in altero sensu desperare. Non potest licite desperare, iudicium efformando de defectu divinæ misericordiae; quasi Deus sua misericordia non possit illum salvare. Ceterum si attempta revelatione, videns non sibi futuram esse æternam beatitudinem ob sua crimina, ultaque illam sibi infligi privationis penam, desperet, tunc nullum committit peccatum; sed potius se subiicit divino decreto. Nec quidquam valet quod opponitur, nempe, si Deus revelaret peccatum futurum, deberet sperare ille cui facta esset revelatio, iugam peccati: eadem quippe est utriusque ratio. In hypothesei hanc spei habere non posset. Ergo non teneretur vitare peccatum. Consequentia non valet. Quia alia est spei, alia abstinentia a peccato regula. Illius est futuritio, ut sic dicamus, eventus; istius est voluntas refugis culpam. Hanc voluntatem non tollit revelatio, sicut aufert quod bonum sit futurum. Ne multa: revelatio destruit obiectum spei, non destruit facultatem vitandi peccatum; quamquam reipia non vitabitur ob iniquitatem eiusdem peccatoris. Nec enim ideo non vitabitur, quia Deus revelavit; sed e contrario quia Deus vidit peccatorem infallibiliter perpetraturum peccatum, revelavit illud futurum. Verum de his navis pluraquam satis.

VI. Alterum vitium quod spei opponitur, est presumptio, quæ sic definitur a D. Thoma 2. 2. quæst. XXI. art. 2. *Presumptio est inordinata confidentia in divina misericordia.* Hæc est grave peccatum; licet gravis scelus sit desperatio, ut inquit D. Thomas ibidem. *Presumptio est peccatum minus quam desperatio: quoniam magis proprium est Deo misereri, & parcere, quam punire, propter eius infinitam bonitatem.* Peccatum presumptionis committitur, dum quis gloriam assequi confidit sine ulla cooperatione, sine meritis, ac laboriosis operibus: quod attempta Dei providentia iam constituta fieri nequit; licet non repugnet, Deum absolute sine meritis alique salvare, si vellet. Peccatum quoque presumptionis contingit, dum quis sub spei veniæ obtinendæ in peccato perseverat. Advertendum tamen ex D. Thoma, non peccare peccato presumptionis illum qui peccaret sub spei veniæ percipiendæ, & cum pro-

proposito abstinenti a peccato, & de eodem penitenti. *Hoc (inquit) non est presumptio, sed peccatum diminuit: quia per hoc videtur habere voluntatem minus firmatam ad peccandum.* Peccat ergo qui in peccato persistit sub spei veniæ decepti; sed propositum abstinenti a peccato, & peragenda penitentia multum malitiae demit; & non est proprie peccatum presumptionis. Quare non adeo frequenter occurrit ut peccatores resint presumptionis in vero sensu theologico acceptæ. Quippe rari sunt qui salutem æternam obtinere confident sine ulla meritis & penitentia; aut qui proponant peccatum delectantur. Sed contra communitur peccatores vitii sunt dant, in eisdem voluntantur, velut spes in luto, penitentiam differunt in senescentem. Deinceps de die in diem propositum habent & penitendi, & assequendi, prævia penitentia, peccatorum remissionem. Non negaverunt tamen, plures quoque criminis presumptionis vere reos esse, & simul hæreticos lute infeci. Quippe vix contingere potest, ut saltem raro accidit, quod quis presumptionis proprie dictæ peccatum committat sine haeresi quod Confessariis perpendendum serio est.

CAPUT V.

Confessaria quæ spei, ac timoris exercitium suadent, & praxim dirigunt.

Confessarium primum. *Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.* Plal. iv. In spe sita est vita nostra, sine hac caducam, & fugacem corporis, sive rationalem, quæ duratura æternum est, spectemus. Spes in ardua, & difficilia tendit. Circumspice quæ aggreditur amplificandi imperia, triumphandi de hostibus fiducia. Pro nihilo habet æraria exhaurire publica, privatorum conquirere, ac conquisitas effundere pecunias. Nichil facit uxorum lacrymas, filiorum sortem. Lato, ac invito animo sustinet diras tempestatum vices: non hiemis frigora, non æstatis calorem, non noctis tenebras veretur, ut gloriam bello partam assequatur. Quæ non suscipit itinera mercium acquirendarum fiducia; quibus scopulis, syrthibusque non le exponit: quæ incommoda, quæ pericula non le perfert? Si spes hæc terrena, quæ passio appetit est, tam ardua, dura, ac teretica deoquit, ut votorum compos fiat; quæ animi fortitudine spes theologica oblatula quæ viam intercipiunt caelestem, aggredi, quos suscipe-

re labores non conabitur? Quæ pectoris constantia carnis luctum, lenocinia sentium, mundi fraudes, hostium dolos, & demonum tragulas repellere non debet? Hæc nimium diffimiles spes nostre! Quæ merces coducas assequi gessunt, fortes, litrenas, invictas, ac triumphatrices incedunt; quæ vero hereditatem æternam, gloriam immortalem, Deumque ipsum expectant, languide, pavide, torpenteque reputant incedunt. Erige animum, o Christiane, exere vires, atque conatus omnes, ut Deum assequaris. *Quoniam tu es, Domine, spes mea,* inquit David: & Bernardus subdit: *Tu, Domine, una es omnium laborum, ac molestiarum mearum spes: tu cogitationum, operumque mens: tu principium, ac meta totius vite mee.* Ad hæc propositam spei, ceu ad tutam, & firmissimam anchoram confugiamus. Facienda spes vanæ, miseræ incertæ, quæ corda nostra fatigare nequeunt, & in solo Deo sit spes nostra: quia ille solus implere cor nostrum potest: ille solus non deserit sperantes in te. *Quando in se sperantis desit ille maiestas quæ tam studiose innotet in se sperari? Plane non derelinquit sperantes in se. Adhucabit, est, & eruet eos a peccatoribus, & salvabit eos.* Quare? *Quibus meritis? Aut quid sequitur? Quia speraverunt in eo. Dulcis causa, etiam efficit, attemen irresistibilis.* D. Bernardus in Plal. *Qui habitat.*

Illud tamen animo repeta, spei fortitudine niti, quæ impedienda lupret, hostes propulset, pericula devitet. *Quoniam (inquit) Angustinus Lib. XVI. de Civ. Dei cap. xix.) si periculum quantum cavere poterat, non caveret; magis a mari Deum quam speraret in Deo. Multi sibi impunitatem de divina misericordia spondent, non ut respiciant, sed ut prudentius peccent. Si enim* subdit Augustinus in Plal. lxxvii. *circiter medium) ut secumdem ipsos loquar, Deus fortasse non perdet malos, sine dubio non perdet bonos. Cur ergo potius non id eligimus, ubi dubitatio nulla est? Verum ea est Christianorum illatio, ac quæ deceptio, ut spei illam quam ut tutissimam anchoram cum inhæramus, dedit nobis Deus, in scopulum naufragii æterni convertant. Quippe anima recreata a desperationis malo invenit aliam formam, ut quæ desperatione perire non potuit; spe ipsa pereat, quis est qui perit spe? Qui dixerit in corde suo: Bonus est Deus, misericors est Deus; ergo faciam quicquid voluerit; convertam me, quando voluerit. Ipsi spe ipsa perent, isti spe periclitantur. Quid est ergo malique sperator?*

Si deseras, peris: si speras, peris. Ubi ergo tuus locus tibi erit, ut ab utraque forea te ripias? inquit alicubi Angustinus, cuius locus memoria excidit. Hunc pessimam abutur spei describit etiam in Plal. cxlv. Dedit ergo spem venis, ne desperando amplius pecces. Et spes, & desperatio timenda est in peccatis. . . . Audi vocem desperantis. Iam, inquit, damnavit sum: quare non facio quid vult? Audi & vocem sperantis: Misericordia Domini magna est, quando me convertero, dimittet mihi omnia: quare non facio quid vult? Desperit, ut peccet: sperat, ut peccet. Utrumque metuendum est, utrumque periculosum. *Va a desperatione, ne a perverfa spe.* Plurima alia asserere possem, sed ea transmitto. Igitur Fratres (inquit idem Augustinus in Plalm. cxi.) non tardatis converti ad Dominum. Sunt enim qui preparant conversionem, & differunt, & si in illis vox corvina eras, eras. Corvus de arca missus, non est reversus. Non querit Deus dilationem in voce corvina, sed confessionem in gemitu columbino. Missa columba reversa est. *Quandiu eras, eras? Observa ultimam eras, quia ignoras quod sit ultimum eras. Sufficiat, quia vixisti usque ad hodiernum diem peccator. Audisti. Sæpe sotes audire, audisti & hodie. Quam quotidie audis, tam quotidie non corrigis. Tu enim secundum duritiam cordis tui, & cor impenitens, thesaurizas tibi iram in die ire, & revelationis iusti iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua. Non sic tibi videatur Deus misericors, ut non videatur & iustus. Misericors, & miserator Dominus.*

Confestarium secundum. Radix perverfa spei est defectus timoris Dei. Spes, quia bona promittit, animum demulcet, allicit, delectat: timor e contrario servilis conturbat, terret, molestiamque inducit; ideoque peccatores mentem a divina iustitie meditatione avertunt, ne timor confingat carnes eorum: solam ipsi Dei misericordiam aspicunt, ut vana spe lætent cogitationes suas. Spes que solam Dei bonitatem absque timore vindictæ considerat, audacia est, tentatio Dei est. Ergo *timeat Dominum omnes sancti eius. Venite filii, audite me: timorem Domini docebunt vos.* Plalm. cxi. Audiamus sancti Vatis doctrinam, qua nos instruere in timore Domini spondet. Timorem ergo filiorum *Venite filii, non servorum,* nos docet: nempe timorem casum, filialem, confidentiam plenum, caritatis focium, qui non misitiam, sed gaudium, non diffidentiam, sed fiduciam inducit. Timor ille concupiscentiam frenat,

audaciam comprimit, a periculis servat, atque in salutis via firmat, roboratque. Clavum anime fluctuantis appellat timorem hunc divus Gregorius qui *Lib. III. Moral. c. xlii.* privilegia describit timoris huius. *In via Dei a timore incipitur, ut ad fortitudinem veniatur. Nam sicut in via facili audacia fortitudinem, ita in via Dei aulacia debilitatem parit; & sicut in via facili timor debilitatem, ita in via Dei timor fortitudinem parit.* Salomon attestante: *In timore Domini fiducia fortitudinis. Quia nimium meus nostratio valentis terrores rerum temporalium despicit, quanto se auctori earundem veraciter per semidamem subdit; qua in timore Domini constituta non invenit extra quod metuat: quia dum recto metu conditori omnium coniungitur, potestate quadam supra omnia sublevaritur.*

At cum iam venire in mentem valet, rationum momentis, & eloquentia vi opus esse ut ad timendum, pavendumque Christiani inducantur? Pericula in terris, pericula in mari, pericula in fallis fratribus, pericula in nobis ipsis, in cordibus nostris, in sensibus, & cogitationibus nostris: undique nobis mala imminet, undique mala circumstant; & nos stupidi, insensati que nullo percussu timore in deliciis, & voluptatibus decimus dies nostros? Unde, queso, tanta demencia? Stupiditas unde tanta? Quis flagitiorum reus, vinculis ligatus, sententiam iudicis expectans non paveret? Suscipe tandem aliquando prudentis viri cogitationem, o Christiane, & perpende te in carcere istius mundici constitutum esse. Recogita delicta inventis, virilitatis tue. Supremum, tremendumque divine iustitie tribunal examen insituit severissimum vite tue. Tu in hoc exilio sententiam aut aeternæ mortis, aut aeternæ vite expectas. Hinc corona gloria, hinc gladius aeternæ mortis impendit capiti tuo. Erige oculos fidei tue, ut videas coronam appendam operibus bonis, ut videas supplicium paratum operibus pravis. Decurrunt tempora, fluunt dies, horæ, & momenta percurrunt, instant, imminetque aut coronam accipendi aeternam, aut cervicem gladio funendo, aeternoque supponendi: & tu nec paves, nec times? Et tu laute epularis, comædas, frequenter, stultis lætitiis quæritas? Oculos, queso, conice in Dionysium illum Syraculanum Tyrannum, qui quinque & viginti annos natus pulcherrimæ urbis dominatum occupavit, tenuitque duodequadraginta annos. Cum quidam ex eius assenta-

tor-

toribus, scribit Marcus Tullius *Tuscul. quæst. Lib. v.* Damocles commemoraret in sermone copiosius opes, maiestatem, dominatum, rerum abundantiam, magnificentiam adium regiarum, negareque umquam beatiorum quemquam fuisse: Vis ne igitur, inquit, o Damocles, quoniam hæc te vita delectat, isle eamdem deglutat, & fortunam experiri meam? Quom se ille cupere dixisset, collocauit iustum hominem in aureo lecto, stato pulcherrimo, textili stragulo, magnificis operibus picto, abacoque complures ornavit argento, auroque celato: tum ad mensam exitima forma pueros delectos iussit consistere, eosque nutum illius intuentes diligenter ministrare. Aderat unguenta, coronæ, incendebantur odores, mensæ conquisitissimis epulis extrucebantur. Fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium e lacinari caeli equina aptatum demitti iussit, ut impenderet illis beati cervicibus. Itaque nec pulchros illos ministratores aspicebat, nec plenum artis argentum, nec manuum porrigere in mensam, tam insulse fuscabant coronæ. Denique exoravit Tyrannum, ut abire liceret, quod iam beatus nollet esse. Satis ne videtur declarasse Dionysius, nihil esse ei beatum cui semper aliquis timor impendat? Hæcenus Tullius. Gladius qui nobis impendit, non cervicem amputationem, sed perpetuam anime occisionem minatur. Timeat ergo Dominum pulilli, & magis: timeat iusti, ne a iustitia declinetis: timeat peccatores, ut ab iniquitate respiciatis.

Confestarium tertium. Pastor evangelicus, ut animas sibi creditas in spe exerceat præmiis, seu mercedis consequendæ, immensitatem Dei, omnipotentiam, misericordiamque paratam auxilia quibus merces obtineatur, conferre, palam faciat. Illas doceat frequenter istius divine fiducia actus repetere, potissimum dum vite huius calamitate, adversitatibus, fortunæque tormentis conflictantur. Illas imbuat, ut omnes spes suas in Deum ipsam referant, & omnia sua in Dei gloriam dirigant: nostra quippe gloria in ipsius Dei gloriam cedere debet. Veram hæc omnia ferre suapte natura eveniunt, cum anima christiana vera spei virtute in Deum allurgit. Actus siquidem divini ultra semper procedunt, & pergunt, nisi malitia nostra retardentur, perturbenturque. Confidat ergo in Domino, & mutabit fortitudinem, assumet pennas, ut aquila volabit, donec in Dei sinu requiescat.

Timoris exercitum alia via animarum moderator suadebit iustis, alia peccatoribus. Illis

filiorum, his servorum timorem inculcat. Filii qui patrem amant, eius quoque maiestatem reverentur, illiusque bonitatem spectantes timent ab eiusdem seans amplexu. Peccatores, mundi amore pellecti, a corporis blanditiis, carnisque voluptatibus difficile separantur, nisi formidine penæ. Corporeæ delectationes, ac sensuum lenocinia, que in preles experientur, obtusos, stupidosque efficiunt ad celestium bonorum gustum. Hæc namque futura cum sint, & a sensibus, immo cogitationibus nimium remota, animum peccatoris nihil, aut parum commovent, faciuntve. Ideo tormentorum atrocitate cordis durities emollienda, ac frangenda est. Fortius quippe suppliciorum terror quam bonorum fiducia, hominum corda insectat. Agellennæ ergo timore iacienda sunt regenerationis divinitæ peccato fundamenta. Commolito corde terroris malleo, ad paradisi gloriam contemplandam mens erigatur: ultra pergat ad divine maiestatis, illiusque bonitatis conspectum. Beneficia collata meditare, ingratitude non qua tuo auxiliis, gratis, ac favoribus respondit, quæ exanimat inducat: & post hæc omnia in contemplatione stilit divine bonitatis, que infinitis amari titulis mereatur. Si hæc omnia demisso supplicie animo commeditatus fuerit Christianus, si serventes preces Deo fuderit, donum timoris casti amoris facili assequetur. Quare imbuat Parochus subditos suos, timorem necessarium ad volentem peccati excludat omnino. Porro actus qui a timore proficiscuntur, partim voluntarii, & partim involuntarii sunt, ut docet Angelicus: educe doctrina verissima, quam flos loco edisseram. Si ergo ex mero gehennæ timore quis peccatum detestaretur, peccandi voluntatem non penitus abiceret. Quin periculum adest, dum quis in iusto filio timore, ne in cordis recessu voluntas lætiet peccandi, si ardenti penæ delectet. Ut secure Parochus officio fungatur suo, doceat peccatorem, dolorem necessarium ad confessionem donum esse supernaturale a divina misericordia profuens. Media ad illud obtinendum sunt preces, lacrymæ, corporis conflictatio, elemosinæ, si conditio fert. Si hæc peccator sincere, humilique animo præstiterit, a Deo dolorem veniet, & cor lineare contritum assequetur. Hæc est tunica, tum villicationes, subtilitatisque a nonnullis invectas declinandi. *Timeat ergo Dominum omnes sancti eius.*

D I S-